

พระยมนิเวศน์รัตนโกสินทร์ บาลี และ ไทย

นางอัญชลี จิตรสุคนธ์

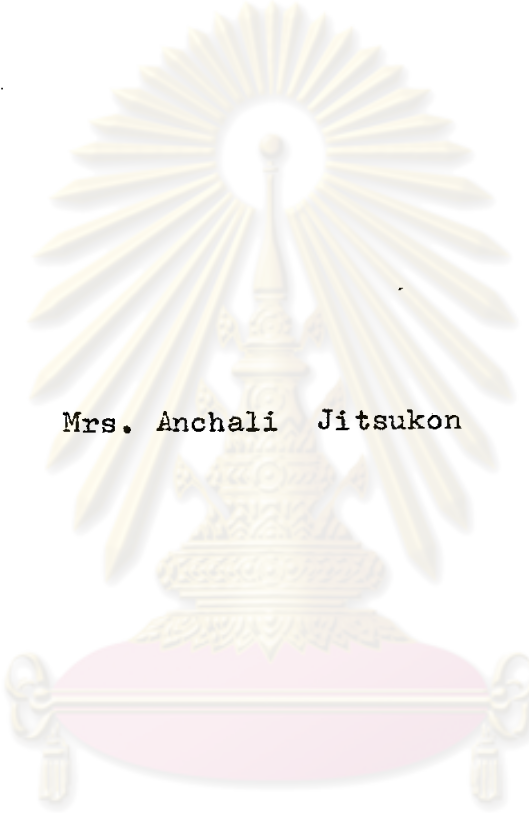
006514

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๘

YAMA IN SANSKRIT, PALI AND THAI LITERATURES

Mrs. Anchali Jitsukon

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1981

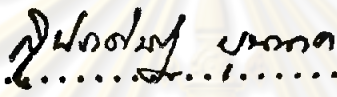
หัวข้อวิทยานิพนธ์ พระยมนิเวศน์ในวาระรัตนโกสินทร์ บาลี และไทย

โดย นางอัญชลี จิตรสุคนธ์

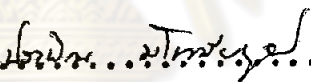
ภาควิชา ภาษาตะวันออก

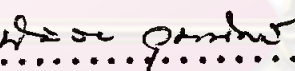
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ วิสุทธ์ มุขยกุล

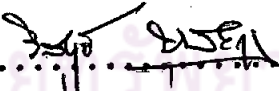
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประดิษฐ์ มุขนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประพิน มโนมัยวิบูลย์)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ฉลวย จุฑาทิตย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ วิสุทธ์ มุขยกุล)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ตักค์ศรี แยมน์ดาคา)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พระยมนในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และไทย

ชื่อนิสิต นางอัญชลี จิตรสุคนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ์ บุญยกุล

ภาควิชา ภาษาตะวันออก

ปีการศึกษา ๒๕๒๓

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับพระยมนเท่าที่มีปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และไทย โดยรวบรวมเรื่องราวความเป็นมาตลอดจนบทบาทของพระยมนในวรรณคดีเหล่านั้น ตั้งแต่เมื่อเป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย จนกระทั่งวิวัฒนาการ เป็นเทพแห่งความตาย ข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ ส่วนใหญ่ค้านสันสกฤตได้รวบรวมจากคัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท อถรรพเวท ศตปถพราหมณะ อุปนิษัต มหาภารตะ รามายณะ และปุราณะฉบับต่าง ๆ ค้านบาลีได้จำกัดเพียงคัมภีร์พระไตรปิฎก ส่วนข้อมูลค้านไทยนั้นได้รวบรวมจากไตรภูมิพระร่วงเป็นหลัก

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์นี้แบ่งออกเป็น ๖ บท บทแรกเป็นบทนำ กล่าวถึงความ เป็นมาของปัญหา ตลอดจนถึงวิธีดำเนินการวิจัย บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมาของพระยมน บทที่ ๓ บทบาทของพระยมนในวรรณคดีสันสกฤต บทที่ ๔ บทบาทของพระยมนในวรรณคดีบาลี บทที่ ๕ บทบาทของพระยมนในวรรณคดีไทย บทที่ ๖ บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยพอสรุปได้ว่า ในคัมภีร์ฤคเวท พระยมนเป็นมนุษย์คนแรกที่ตาย ปรารถนุทางสันสกฤตบางท่านถือว่า พระยมนและยมีผู้เป็นน้องสาวฝาแฝดเป็นมนุษย์คู่แรกผู้ให้กำเนิดมนุษย์ชาติ และหลังจากที่พระยมนตายแล้ว พระองค์มีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้น โดยที่พระองค์ได้เป็นราชาแห่งบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และได้ติดตามไปสู่แดนของพระองค์ในสวรรค์

พระองค์มีฐานะที่ค้ำเทียมเทพทั้งหลาย มีพระอัคนีและพระวรุณ เป็นต้น ในที่สุดพระองค์
มีฐานะเป็นเทพแห่งความตายและเป็นเจ้าแห่งนรก บทบาทในฐานะเทพแห่งความตาย
และเจ้าแห่งนรกปรากฏชัดในคัมภีร์มหาภารตะ รามายณะ และปุราณะต่าง ๆ พระองค์
เป็นเทพผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และมีฉายาเรียกว่า พระธรรมหรือธรรมราชาด้วย
ในบางครั้งพระองค์มีอำนาจเหนือความตาย เช่นในกรณีที่พระองค์คืนชีวิตพระสตีตยวาน
ในเรื่องสาวีตรี เป็นต้น

ในวรรณคดีบาลี พระยมเป็นเจ้าแห่งนรก พระองค์ส่งเทวทูต ๕ ประการ
อันได้แก่ นามธรรม คือ การเกิด การแก่ การเจ็บ การถูกลงทัณฑ์ และการตาย
มาเตือนให้มนุษย์ให้รีบทำความดี และเมื่อตายแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ แต่ผู้ตายที่ทำความ
ชั่วไว้จะตกนรก

ความคิดเกี่ยวกับพระยมในวรรณคดีไทย ส่วนใหญ่ได้อิทธิพลจากวรรณคดีบาลี
จึงมีเรื่องราวเป็นไปในทำนองเดียวกัน.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Yama in Sanskrit, Pali and Thai Literatures
Name Mrs. Anchali Jitsukon
Thesis Advisor Associate Professor Visudh Busyakul
Department Eastern Languages
Academic Year 1980

ABSTRACT.

The purpose of this research is to study the idea of Yama and the beliefs connected with him in Sanskrit, Pali and Thai literatures. Data and other relevant informations are collected from important Sanskrit sources such as Rgveda, Yajurveda, Atharvaveda, Śatapathabrāhmaṇa, the Upanisads, Mahābhārata, Rāmāyaṇa and the Purāṇas, and also from Pali and Thai sources especially the Tripitake and Traiphum-Phraruang (Tebhūmikathā). The data are then investigated, classified and analysed prior to the actual presentation in thesis form.

The thesis is devided into 6 chapters. The first one is introductory, discussing the title of the thesis and the research methods employed. The second chapter deals with the original idea of Yama and the subsequent development of the idea until he becomes the powerful god of death. The third chapter concerns with his roles in Sanskrit literature, whereas his roles in Pali literature continue in the fourth. The fifth

chapter then takes up his status and roles recorded in Thai literature. The conclusion and suggestion for further research are taken up in the sixth chapter which is the last.

It is found in the research that in the Vedic literature Yama was the first human being who died. He and his twin sister, Yami, was the first couple who, according to many scholars, were the parents of mankind. After death he assumed a more important role by being the king of the dead who were called "pitṛ-s (ancestors)" and followed him to heaven. There he had the status of a god. Later especially in the epics and the purānas his functions expanded and he became the god of death who ruled over hells with justice unequalled elsewhere, hence he was also called Dharma or Dharmarāja. Being the god of death his power was supreme and could even spare the life of the doomed such as in the case of Satyavān.

In Pali literature Yama is the god of hells. Birth, Old age, Illness, Punishment (for crime) and Death are five messengers which he sends down to remind human beings to do good. Those who are good are admitted to heaven while those wicked people are doomed to hell to suffer for his bad deeds.

The ideas of Yama in Thai literatures are influenced by Pali literature and is an adaptation of the idea.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก

รองศาสตราจารย์ วิสุทธ์ บุญยกุล อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จะสำเร็จเป็นรูปเล่มอย่างนี้ไม่ได้เลย หากผู้วิจัยไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากอาจารย์ ผู้ซึ่งได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สละเวลาในการให้คำแนะนำ ตรวจสอบโครงเรื่อง เนื้อหา ส่วนวน และขอบกพร่องต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จจุดวาง

อาจารย์ นาวาอากาศเอก (พิเศษ) แยม ประพันธ์ทอง รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศิริ แยมน์กคชา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พาพานิช รองศาสตราจารย์ ดร.ประพัฒน์ มโนมัยวิบูลย์ อาจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา อาจารย์กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำอย่างดียิ่งตลอดมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง บรรดาญาติมิตรผู้มีส่วนช่วยเหลือและแสดงน้ำใจตลอดมา แม้ผู้วิจัยจะมีได้ไฉยนามก็ขอได้รับความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๗
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้อักษร อักษรย่อ และหมายเลขในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้...	๘

บทที่

๑. บทนำ.....	๑
ความเป็นมาของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย.....	๕
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	๕
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๖
๒. ประวัติและความเป็นมาของพระยม.....	๗
ความสัมพันธ์ของคัมภีร์อเวสตะและคัมภีร์พระเวท.....	๘
พระยมในคัมภีร์อเวสตะ.....	๑๐
พระยมในวรรณคดีสันสกฤตโดยทั่วไป.....	๑๑
๓. บทบาทของพระยมในวรรณคดีสันสกฤต.....	๓๖
บทบาทของพระยมในคัมภีร์พระเวท.....	๓๖
บทบาทของพระยมในคัมภีร์มหาภารตะและรามายณะ.....	๕๕
บทบาทของพระยมในคัมภีร์ปุราณะฉบับต่าง ๆ.....	๖๗
๔. บทบาทของพระยมในวรรณคดีบาลี.....	๗๗

บทที่	หน้า
๕. บทบาทของพระขมในวรรณคดีไทย.....	๘๕
พระขมหรือพญายมราช.....	๘๖
ยมบาล.....	๘๘
๖. สรูปและขอเสนอแนะ.....	๙๙
บรรณานุกรม.....	๑๐๑
ประวัติผู้เขียน.....	๑๐๓

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจงเกี่ยวกับอักษรย่อ หมายเลข การอ้างอิงจากคัมภีร์สันสกฤต คัมภีร์
บาลี การเขียนคำและชื่อคัมภีร์สันสกฤต และคัมภีร์บาลีในวิทยานิพนธ์นี้

การใช้อักษรย่อ

AV.	Atharvaveda
Griffith:RV.	Ralph T.H. Griffith The Hymns of the Rgveda Translated With A Popular Commentary
Mbh.	Mahābhārata, Poona edition
Mbh. B.	Mahābhārata, Bombay edition
Mn.	Manusmṛti
MS.	Māitrāyaṇī Saṅhitā
R.	Rāmāyana
RV.	Rgveda
S.B.E.	F. Max Muller, ed. The Sacred Books of the East.
Ś Br.	Śatapatha Brāhmana
TA.	Taittirīya Āraṇyaka
YV.	Yajurveda
ช. ชา.	ชุตทกนิกาย ชาตก
ช. ฐ.	ชุตทกนิกาย ฐมมปท
ที. ปา.	ทีฆนิกาย ปาฏิกวคค
ม. จ.	มชฌิมนิกาย จุปริปณณาสก
ส. ส.	สัมยุตตนิกาย สคาวคค
อภิ. ก.	อภิธรรมปิฎก กถาวคค

การอ้างอิงจากคัมภีร์สันสกฤต

ใช้ตามแนวที่ใช้ในหนังสือชุด S.B.E.

การอ้างอิงจากคัมภีร์บาลี

ใช้ตามแนวที่ใช้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ของพระราชวรมุนี

การเขียนคำและชื่อคัมภีร์สันสกฤตและบาลี

คำสันสกฤตใช้ตัวอักษรไทย บางคำอาจมีอักษรโรมันวงเล็บไว้ด้วยเฉพาะที่ปรากฏครั้งแรก

ชื่อคัมภีร์สันสกฤต ที่มีใช้โดยทั่วไปแล้วจะเขียนเป็นตัวอักษรไทย ตามอักษรวิธีไทย เช่น คัมภีร์รามายณะ มหาภารตะ อถรรพเวท

คำบาลีและชื่อคัมภีร์บาลี ใช้ตัวอักษรไทยตามที่นิยมใช้กันในวงการภาษาบาลีโดยทั่วไป.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย